

עומק דעת

ממרן הגאון הגדול
רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א
ראש ישיבת 'יד אהרן'

תשעה באב

הדרך בה נוכל להרגיש את האבלות על חורבן הבית

יצא מן האדם ועלה למעלה וכדכתיב "לא ידון רוחי באדם" (בראשית ו, ג), ואמנם את הנשמה לא ניתן להוריד בחזרה אל הגוף אך את הרוח אפשר להחזיר ע"י המעשים של האדם, ומי שזכה להחזיר אליו את הרוח הוא הנקרא 'בעל נפש'.

אדם שהוא בעל נפש יש לו כוחות מיוחדים, הרוח שבתוך האדם משנה לגמרי את מצבו הרוחני. זאת הסיבה שאנשים גדולים בכוחם ללמוד בהתמדה ובשקיעות עצומה וכו' יותר מאנשים אחרים משום שהם הכניסו לתוכם ע"י ה'עבודה' שלהם את הרוח ויש להם כוחות אחרים מאדם רגיל.

והנה, אדם פשוט חי חיים פשוטים, הוא רואה את כל העולם במבט פשוט, הכל מסתכם אצלו בחשבונות של כסף, כבוד וכו', זה כל המציאות שלו. מי שחי בצורה כזאת בלי שום רוממות מיוחדת אכן אינו מרגיש שום חסרון בחורבן הבית, ביהמ"ק הרי שייך לעולם אחר שהוא כלל לא מכיר, ביהמ"ק שייך לעולם של קדושה, לעולם שלמעלה מן הטבע, ועולם זה אינו בהשגתו כלל וכלל.

לעומת זאת אדם שחי בעולם עם מושגים של קדושה הוא יכול להבין מהו חסרון של קדושה, ולתפוס במעט את החורבן הנורא של ביהמ"ק.

חז"ל אומרים שכל אדם שיש בו דעת כאילו נבנה בית המקדש בימיו, ומבאר זאת המהר"ל שהרי ה'דעת' היא החיבור בין הנשמה והשכל לגוף, ולא חיבור פשוט של שליטת השכל על הגוף אלא שהאדם למד הרבה תורה עד **שכח הנשמה שולט בו ומשפיע עליו**, ולכן נחשב כאילו שבנה את בית המקדש, שהוא אכן חיבר בין שמים לארץ והוריד אליו את השראת השכינה, אמנם לא בדרגה של בית המקדש אבל לכה"פ יש לו תפיסה ושייכות לעולם רוחני של קדושה, כפי שביארנו.

ונמצא שאם ברצוננו להרגיש ולו במעט את הצער שבחסרון הבית, עלינו לחיות בעולם של קדושה, לחיות בצורה מרוממת עם מושגים רוחניים, וככל שעולים בדרגה בעולם הרוחני, כך ניתן יותר ויותר להרגיש מהו בית המקדש, וכמה עצום הוא חסרונו, ובמידה זו להתאבל עליו ולצפות לביאת המשיח. הקב"ה יעזור שנזכה להרגיש את האבלות על החורבן, ונזכה למה שאמרו חז"ל שכל המתאבל עליה זוכה ורואה בבניינה במהרה בימינו, אמן.

עומדים אנו בימי בין המצרים ומתקרבים לתשעה באב. להלכה נפסק שצריכים להתאבל על חורבן הבית, אולם המציאות היא שאנו רחוקים מאד מלהרגיש את הצער על חסרונו של ביהמ"ק ולכן קשה לנו להתאבל על זה. ונראה שיש דרך שעל ידה נוכל לעבוד על העניין הזה וכך לכה"פ במקצת, להרגיש את החיסרון שבחורבן הבית.

הנפש החיים וכן המהר"ל בספרו נצח ישראל (ובעוד ספרים) מבארים, שהיחס שבין בית המקדש לעולם, הוא כמו היחס בין הגוף לנשמה. האדם הוא 'עולם קטן', וביהמ"ק כלפי העולם הוא כמו נשמה כלפי הגוף.

והיינו, שהלא המקדש, עניינו הוא השראת השכינה בעולם, חיבור שמים וארץ, ירידת השכינה מלמעלה למטה. וכך גם הנשמה היא השראת השכינה על האדם הפרטי ועל ידה יש חיבור בין הקב"ה לאדם.

ובזמן שבית המקדש עמד על תילו, ההשפעה הרוחנית על כלל ישראל הייתה עצומה לאין שיעור, היה קשר אמיץ בין הקב"ה לכלל ישראל. כדוגמא לכך, בבית המקדש הראשון היו נביאים ואילו אחרי החורבן כבר לא היו נביאים (ואמנם נשאר קצת נביאים גם אח"כ אך לא היו עוד נביאים חדשים). והיינו משום שהנבואה הינה חיבור של הקב"ה אל האדם, והחיבור הזה מתאפשר רק כאשר כלל ישראל ראויים לכך ובית המקדש עומד על תילו.

נמצא, שחורבן ביהמ"ק משפיע על הקשר הרוחני בין כלל ישראל להקב"ה, שכשחרב הבית נפסק הקשר המיוחד שהיה. וכמו"כ בעת חורבן הבית פסק גם החיבור בין הנשמה לגוף, שהנשמה התרחקה מן האדם והחלה להשפיע עליו יותר מרחוק (כפי שיתבאר) ומדרגת הרוחנית ירדה מאד.

כדוגמא לענין זה, הגר"ח מוולוז'ין בספרו רוח חיים כותב, שקודם חטא אדם הראשון, הנשמה היתה בתוך השכל של האדם, בתוכו ממש. ולאחר שחטא הנשמה יצאה מן הגוף והחלה להשפיע עליו מרחוק. ומאז החטא כבר אין באפשרותנו להחזיר את הנשמה אל תוך הגוף ממש אלא רק להתקרב ולהתרחק. ורק משה רבינו זכה לכך, כפי שכתוב שהיתה השכינה מדברת מתוך גרונו, אך אנו כבר לא יכולים להחזירה עד שיבוא המשיח.

אולם בנוסף לנשמה, יש באדם 'רוח'. ובדור המבול גם הרוח